

Dårlig råd kan forrin

Barn av foreldre med dårlig økonomi er mer utsatt for emosjonelle problemer, atferdsproblemer og har flere tegn på hyperaktivitet enn barn fra velstående familier.

HANNE LOUISE ÅKERNES
BERIT KVALHEIM
EIR STEGANE (grafikk)
hanne.louise.akernes@bt.no

–Jo dårligere økonomi familien har, jo flere symptomer har barna på mentale helseproblemer, sier Tormod Bøe, psykolog og forsker ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge Vest.

Han har studert sammenhengen mellom familieøkonomi og mentale helseproblemer for barn.

–Til tross for at de fleste i Norge stort sett har grei økonomi, finner vi sosiale helseforskjeller mellom dem som har mye og de som har mindre, sier Bøe.

Angst og depresjoner

Barna fra familier med dårlig råd svarer oftere bekreftende på spørsmål om at:

- de er mye for seg selv
- de er rastløse
- de ofte er lei seg
- de opplever mobbing

–Å vokse opp i en familie med dårlig økonomi kan by på konstant stress og bekymring for et barn. Det kan føre til at økonomien går ut over barnas mentale helse, sier Anne Skevik Grødem. Hun er forsker i Fafo, og har blant annet forsket på fattigdom og sosial eksklusjon i Norge.

Blir utagerende

Grødem forteller at mange barn skammer seg over å ta med seg venner hjem, kanskje fordi de føler at de ikke har nok å by på, enten det gjelder leker eller fint hus.

–De sier ofte til oss at de ikke bryr seg om materielle ting, men gjentar dette så ofte at vi har inntrykk av at det faktisk betyr noe for dem. Det er trolig fordi de ønsker å føle seg som en del av fellesskapet, sier Grødem.

Hun forteller at barna ofte legger mye energi i å skjule for venner at de kommer fra et hjem med dårlig økonomi. De vil ikke at noen skal vite om det, og trekker seg ofte litt tilbake.

–Noen barn kan forsøke å øke statusen sin gjennom utagerende atferd, noe som kan føre til at de stemples som barn med atferdsproblemer, sier Fafo-forskeren.

–Dårlig samvittighet

«Jeg kutter ut å være med vennene mine, så jeg skal slippe den dårlige samvittigheten av å «ta» pengene til foreldrene mine.»

Slik beskriver en ungdom familiens økonomi i en fattigdomsdiskusjon på ung.no, et

5.781 bergensbarn fra 11 til 13 år har deltatt i en undersøkelse som er en del av Barn i Bergen-studien. Studien er en av de mest omfattende undersøkelser av barns psykiske helse som er gjennomført. Målet er å få kunnskap som kan bidra til at det psykiske helsetilbudet for barn og unge bedres. Oversikten viser sammenhengen mellom barns problemer og familiens økonomi.

Slik påvirker familieøkonomien b

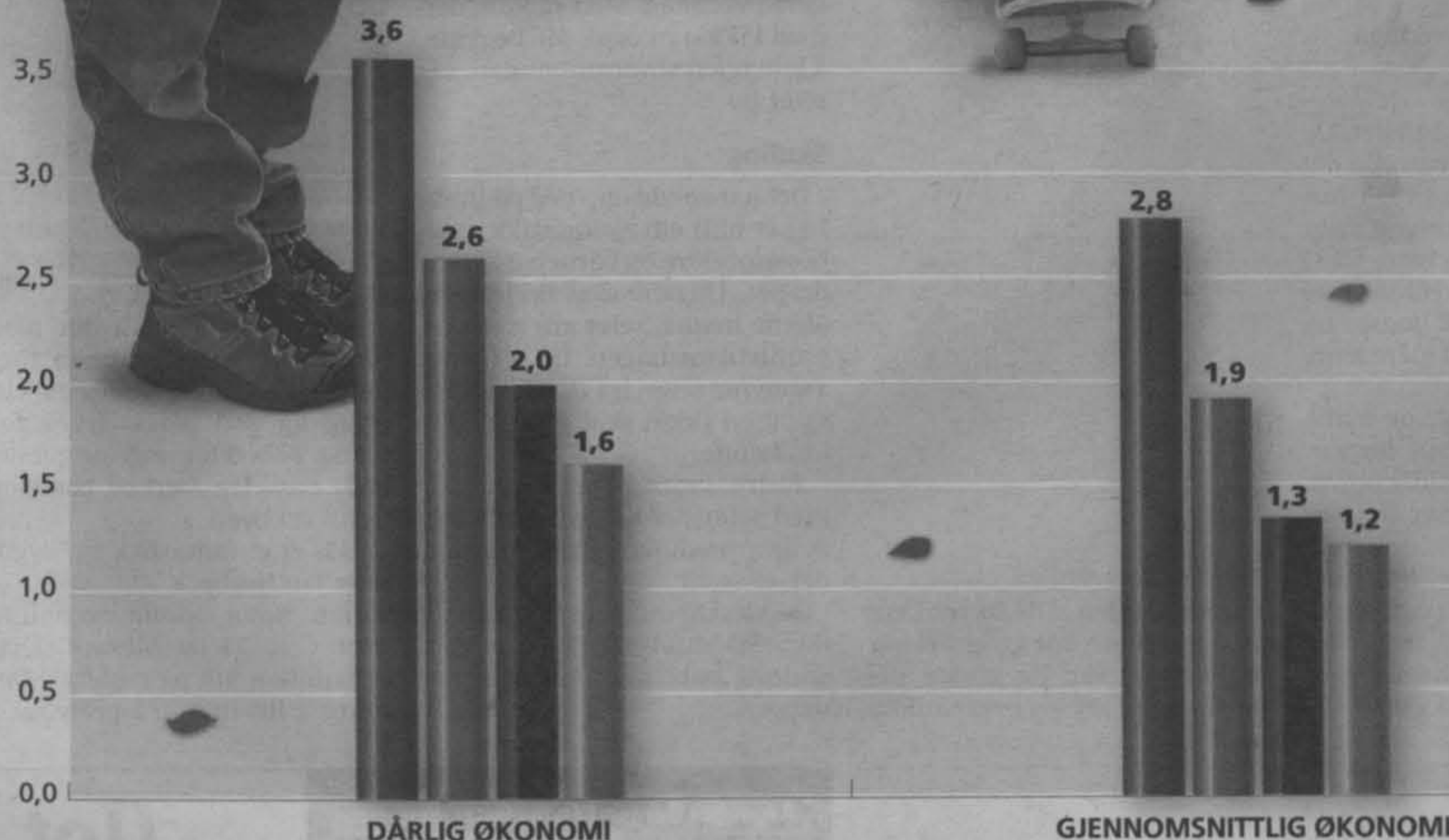

- = hyperaktivitet
- = emosjonelle problemer
- = problemer med venner
- = atferdsproblemer

Barn av foreldre med dårlig økonomi

Disse barna svarer oftere bekreftende på spørsmål om de har **vondt i magen**, er **lei seg** eller blir **lett distraheret** enn barna med foreldre med en bedre økonomisk situasjon. Undersøkelsen viser at dårlig økonomi hos foreldrene kan relatere til mentale problemer.

4,0 symptomer*

* Verdiene er gjennomsnittsskårer for symptomer og går fra 0 til 10. ØKONOMI: Foreldrene ble bedt om å vurdere egen økonomi i kategoriene dårlig, gjenno

nettsted drevet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Fafo-forsker Grødem forteller at mange av disse barna lærer seg å slutte å spørre om ting.

–Samtidig bekymrer de seg ofte over familiens økonomi, noe som gir en psykisk belastning, sier hun.

Går ut over det sosiale

Førsteamanuensis Liv Syltevik ved Sosiologisk institutt på Uni-

versitetet i Bergen har forsket på levekår blant enslige forsør-

gere. Hun tror det er en kombinasjon av flere faktorer som gjør at barn blir påvirket av dårlig økonomi.

–Det ene problemområdet kan nok henge sammen med det andre. Når økonomien i

en familie svikter kan det gå ut over sosiale relasjoner og

samhold innad i familien, men også kosthold og hvilke muligheter foreldrene har til å følge opp barna på skolen, sier hun.

Hun synes likevel det er oppsiktsvekkende at familiens øko-

nomi kan gi så tydelige forskjeller i barns mentale helse.

–De som har dårlig økonomi i Norge, har det kanskje mye bedre enn fattige i andre land. Likevel kan det virke som de opplever som like vanskelig – kanskje fordi rikdommen her er så stor, sier hun.

Vil forebygge

Forsker Tormod Bøe tror også at det handler om sos

«Økonomien kan gå ut over barnas mentale helse»

ANNE SKEVIK GRØDEM, FAFO-FORSKER

barns psyke

mentale helse

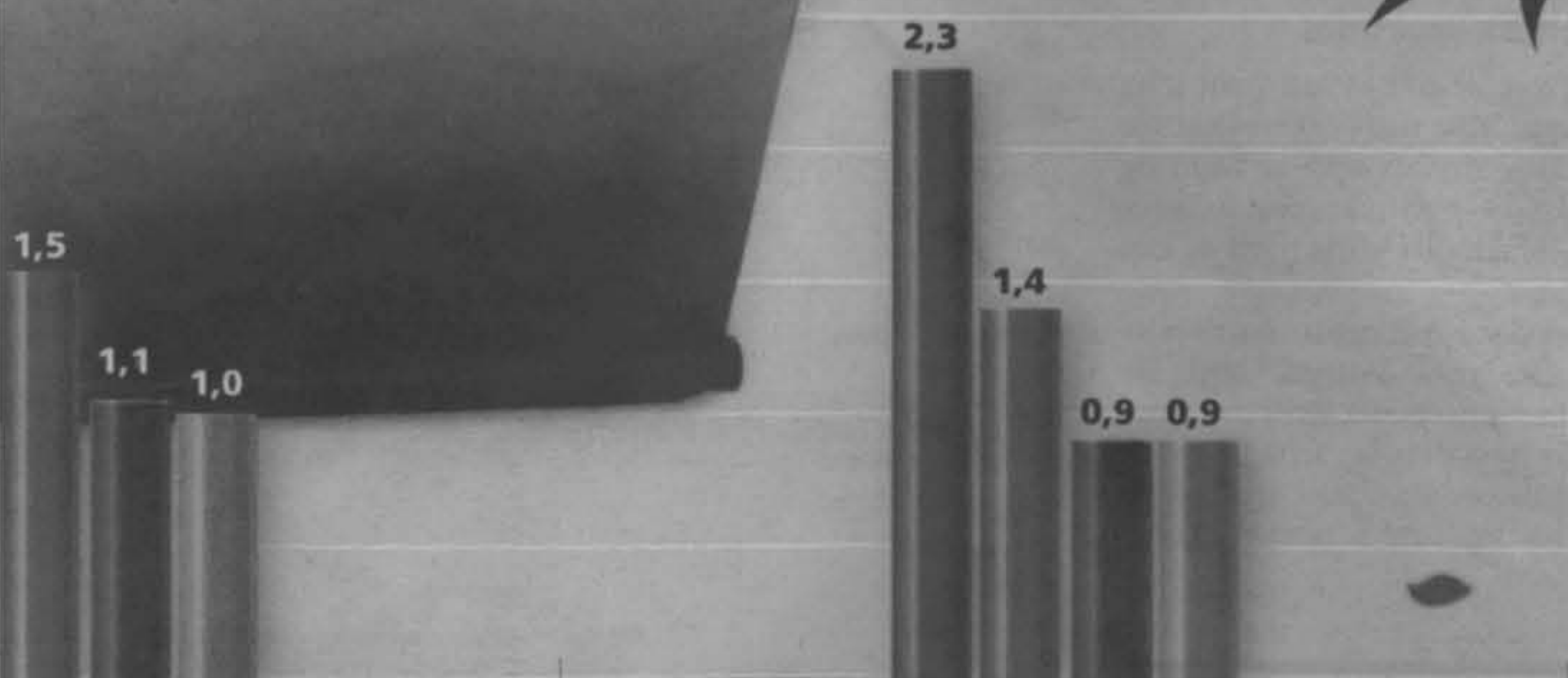

Barn av foreldre med veldig god økonomi

Disse barna oppgir få symptomer på psykiske vansker. De har få venneproblemer og kun et lite fåtall sliter med atferdsproblemer og emosjonelle vansker. Disse barna oppgir at de har det best innenfor samtlige kategorier.

Barn av foreldre med god økonomi

Det er lite som skiller disse barna fra barna hvis foreldre har veldig god økonomi. Rundt halvparten av barna kom fra familier med god økonomi.

D ØKONOMI

VELDIG GOD ØKONOMI

od. Forskerne sammenlignet deretter det de 642 foreldrene hadde oppgitt med aktuell inntekt, og dette samsvarte godt.

le ulikheter, ikke bare om hvor lite penger familien har.

– Når de rike blir rikere, får vi større forskjeller. Barna fra familiene med dårlig økonomi har kanskje ikke de samme tingene som barna fra de rike familiene. De har kanskje ikke like fin bil eller like fint hus. Barna merker forskjellene, og det kan det ligge en sårbarhet i, tror han.

– Vi vet at barn ofte går i sine

foreldres fotspor og bærer den dårlige økonomien med seg videre i livet. Leksehjelp, et foreldreutvalg som bestemmer hva en klassetur skal koste eller ekstra hjelp på skolen kan være positive tiltak for å forebygge disse problemene, sier han.

Nå vil Bøe prøve å finne ut mer om hvorfor økonomi gir helseforskjeller.

– Vi vil nå se på sammenhengen mellom forskjeller i

livsbelastninger, familiefunksjon og foreldrestil hos grupper med ulik økonomi og psykiske vansker hos barna deres, sier han.

KUL SKOLE: Mens Camila Noel Moreno (12) og Heidi Norstrøm Berggreen (12) er enige om at de går på en «kul» skole, skryter rektor Trude Wedervang uhemmet over foreldrenes innsats.

– Voldsom forskjell

– Noen steder ser foreldre ned når det er snakk om å ta i et tak. Andre steder er de mer enn klare til innsats. Det gjør en voldsom forskjell.

Rektor Trude Wedervang ved Haukeland skole i Stemmeveien har erfaring fra flere bergensskoler, og ser tydelige ulikheter.

To inntekter

Wedervang vil nemlig ha noen bestemt oppfatning av om foreldrenes lønn er den viktigste faktoren for hvordan barn opplever og mestrer skolehverdagen. Men hun understreker at de fleste elevene ved hennes skole kommer fra ressurssterke familier der begge foreldre har arbeid og inntekt.

– Opplevelsen av foreldrenes engasjement varierer sterkt. Jeg har vært på foreldremøter ved andre skoler der alle er tause og ser bort når det er spørsmål om å ta på seg oppgaver for skolefelleskapet. Slik er det ikke her. Alle er ivrige etter å delta og sier ja til å gjøre en innsats, de tar på seg verv, deltar på dugnader, organiserer sosiale aktiviteter og er i det hele tatt svært flinke både til å følge opp sine egne unger og til å ta ansvar for tiltak som andre også kan delta i. Foreldrene våre er bare kjem-

peflinke, sier Wedervang. Haukeland skole er i en særstilling blant bergensskolene. Ved en trivselsundersøkelse foretatt i høst scoret skolen høyere enn landsgjennomsnittet på de aller fleste felter.

– Jeg tror det henger nøye sammen med at foreldrene her ikke bare har en genuin interesse for ungenes trivsel og sosiale liv, men også stort sett har god utdanning og derfor er opptatt av elevenes faglige utvikling på skolen. De involverer seg i skolehverdagen og skoleomgivelsene. Det kan ikke verdsettes høyt nok, sier Wedervang.

Viktig info

Hun mener det første foreldremøtet om høsten er svært viktig for hvordan skolemiljøet skal utvikle seg gjennom året.

– Vi legger vekt på at akkurat dette møtet skal være strukturert og gi så mye konkret informasjon om alle sider ved skolevirksomheten som mulig, ikke bare selve undervisningen, men også om barnevernet, helsesøster, kulturskolen, skolekorps og skolekor. Vi tror det har stor betydning å være klar og tydelig i informasjonen om hva skolen skal være og hva vi ønsker og håper at foreldrene kan bidra med, sier Wedervang.

– Har enorm lojalitet

– Vi kjenner oss godt igjen i det undersøkelsen forteller, sier Astrid Litland.

Hun er helsesøster og koordinator for skolehelsetjenesten i Fana, og har arbeidet i skolehelsetjenesten i 12 år.

– At sosiale forskjeller gir seg utslag også helsemessig, er noe vi alltid har sett. Undersøkelsen som nå foreligger er en tydelig bekreftelse på det, sier Litland.

– Hvordan kan man fange opp barn med problemer?

– Det er ikke så helt lett å fange dem opp. Det som er spesielt for de fleste av dem, er en enorm lojalitet overfor foreldrene. De «gleder ikke» å gå i bursdager,

mens virkeligheten er at de ikke har penger til presang, og kvier seg for å spørre mor eller far, for de vet at det betyr at det ikke er penger igjen til å betale regningene. Derfor er det ikke så rart at barn i lavlønnsfamilier har mest problemer med venner. Har man dårlig råd, går det først ut over det sosiale.

– Kan helsesøster gjøre en forskjell?

– Skolehelsetjenesten er et «ufarlig» lavterskeltilbud. Ungene kommer til oss med fysiske «vondter», men ofte ligger det ting bak som kommer frem i samtalen og som det kanskje kan gjøres noe med, sier Litland.